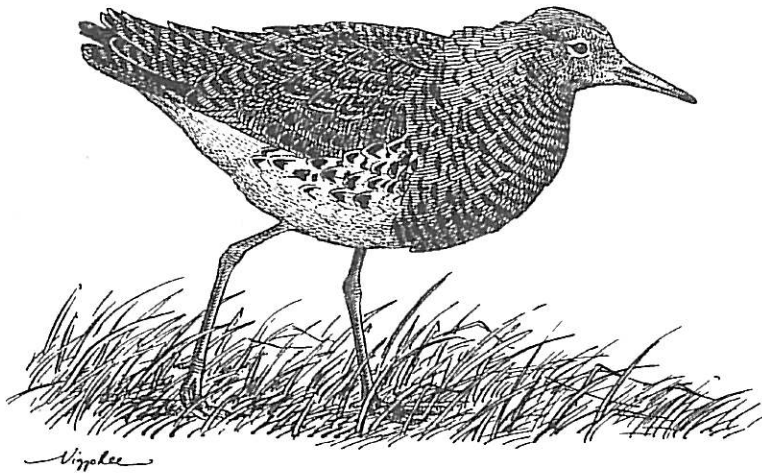

Brushane *Philomachus pugnax*

Global utbredelse

I Europa hekker brushanen vanligst i de nordøstlige delene. I Vest-Europa finner vi den største bestanden i Finland. Imidlertid finnes det også små bestander i Nederland, Tyskland, Danmark og Polen. Videre hekker arten østover i Sibir nesten til Beringstredet.

Norsk utbredelse og habitatvalg

I Norge er brushanen vanligst som hekkefugl i nordlige deler av landet, men den forekommer også relativt vanlig i fjellområdene i Sør-Norge. Atlas-kartet viser en vesentlig videre utbredelse i Sør-Norge enn det som er angitt av Haftorn (1971). I Finnmark er brushanen en av de vanligste vadefuglartene. Det finnes også i Sør-Norge enkelte mindre kystbestander. Som hekkehabitat i fjellet foretrekkes starr- og grasmyrer i bjørkebeltet, i lavlandet myrer og strandenger.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Den norske bestanden av brushane er beregnet til omkring 15.000 hekkende hunner, noe som utgjør mindre enn 10% av den europeiske hekkebestanden (Piersma 1986, Byrkjedal & Kålås 1991). Anslagsvis 2/3 av den norske bestanden hekker fra Nordland og nordover. Flere forhold tyder på at utbredelsen og bestandsstørrelsen av brushane har økt i de sørlige deler av landet i de siste tiårene, men har i de siste årene igjen gått tilbake på mange lokaliteter her. Hekkebestandene både på Lista og langs kysten av Jæren er tilbake etter å ha vært borte en del år. Det er også oppdaget flere nye spillplasser i fjellområdene i Sør-Norge samt på de større kystøyene på Nordvestlandet og i Sør-Trøndelag. Dette skyldes nok delvis en økning i feltaktivitet hos ornitologer, men trolig også en reell bestandsøkning (Kålås & Byrkjedal 1981). Drenering av våtmarkslokaliteter er en potensiell trussel mot enkelte av hekke-lokalitetene i lavlandet i Sør-Norge. I Finland der dreneringen av våtmarker har vært omfattende, rapporteres det om betydelig bestandsreduksjon siden 1970-årene (Koskimies 1992).

Hekkebiologi

Brushanen er en av de få vadefuglartene som er polygyn med et velutviklet spillsystem. Hannene samles på tradisjonelle spillplasser som hunnene oppsøker for å parre seg. Det som er spesielt for brushanen er de store variasjonene vi har i draktfarger hos hannene. De kan deles i to hovedgrupper — fugler med mørk halskrage og fugler med lys halskrage. De mørke hannene hevder faste territorier (ca. 1 m²) på spillplassene, mens de lyse — som også kalles satellitter — beveger seg omkring både mellom spillplasser og innenfor en spillplass. Det er de mørke hannene som ser ut til å ha den høyeste reproduksjonssuksessen. Brushanespillet har engasjert mange biologer opp gjennom tidene, men likevel har vi fortsatt ingen entydig forklaring på hvorfor brushanen har et så komplekst spillsystem og hvordan det blir opprettholdt.

Hunnene har eneansvar for ruging og ungepass. Som hos mange av vaderartene er brushanen vanskelig å oppdage i rugeperioden da reiret er godt skjult i gras eller kratt, og hunnen forlater ikke reiret før på svært kort avstand. Etter klekking varsler imidlertid hunnen sterkt, noe som gjør at det er lettere å registrere arten som hekkefugl. Eggleggingen starter vanligvis mot slutten av mai og fortsetter utover i juni. Eggene klekkes etter 20-21 dagers ruging. Ungene forlater reiret like etter klekking og blir flygedyktige når de er om lag 4 uker gamle.

Trekkforhold

Brushane-hannene starter trekket ut av Norge like etter at spillperioden er over. De første hannene kan derfor forlate Norge allerede i slutten av juni. Hovedtrekket av hunner og ungfugler foregår i august-september. Våre hekkefugler overvintrer vanligvis i Afrika sør for Sahara. De vender tilbake til hekkeplassene i mai.

John Atle Kålås

Brushane *Philomachus pugnax*

218 ● Konstatert hekking

226 ● Sannsynlig hekking

130 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

